

Perzekuce jednoho selského rodu na Blanensku aneb příběh Josefa Hrazdíry st., Josefa Hrazdíry ml. a Josefa Hrazdíry nejml. / The persecution of a common-folk family situated in Blansko region, a reflection of the life story of Josef Hrazdíra senior, Josef Hrazdíra junior, and Josef Hrazdíra the youngest

Radek Hrazdíra

Abstrakt

Tato práce se zabývá kolektivizací zemědělství i vzestupem selských rodů. Těžště práce představují životní osudy Josefa Hrazdíry, středního rolníka z Vilémovic, a jeho snahu soukromě hospodařit i po roce 1948. Práce se zaměřuje nejen na mikro historický rozměr životních osudů, ale zároveň zkoumá i dobové právní normy a jejich aplikaci.

Abstract

The present thesis is concerned with collectivization of agriculture and the rise of common-folk houses. It deals with the life story of Josef Hrazdíra, a middle landowner from Vilémovice, and his attempts to keep his private farm after the year 1948. The thesis does not only describe the micro-historical view of the Hrazdíra family life story, but also simultaneously researches contemporary legal norms and their application.

Klíčová slova: Selský rod, perzekuce, komunismus, právní normy, orální historie.

Key words: Common-folk family, persecution, communism, legal norms, oral history.

Úvod

Tato studie se zabývá obdobím 40. a 50. let 20. století v obci Vilémovice na Blanensku. Hlavním a de facto i smutným protagonistou této práce je vilémovský rodák Josef Hrazdíra, sedlák, soukromě hospodařící zemědělec, politicky aktivní občan, člen strany národně-socialistické.

Cílem předkládané studie je popsat osudy Josefa Hrazdíry v širším kontextu doby a zaměřit se i na konkrétní dopad tehdejších právních norem na život soukromě hospodařícího středního rolníka a jeho rodiny. Osudy Josefa Hrazdíry představují hlavní téma, nechci však v této práci opomenout i fakt, že dobová praxe a činnost místních správních orgánů i formujících se JZD ve vztahu k soukromě hospodařícím zemědělcům kvůli vágně formulované legislativě často uchylovala k řadě nátlakových akcí. Právě tyto nátlakové akce a jejich rozpor s tehdejší legislativou představují jeden z dalších dílčích cílů této práce. V neposlední řadě bych rád alespoň částečně komparoval situaci v Blanenském (resp. do roku 1949 v Boskovickém) okrese¹⁵⁸ se situací v dalších okresech. S těmito vytyčenými tématy zároveň vyvstává i několik zásadních otázek, na které by tato studie měla odpovědět. První se týká situace středních a drobných rolníků v době pozemkových reforem, které se dotkly hlavně velkostatkářů. Druhá otázka souvisí s formami nátlaku, tím jak tento nátlak probíhal a jakou roli hrál i strach samotných zemědělců, a do jaké míry se zemědělci sami raději „preventivně“ vzdávali svého majetku. Třetí podstatná otázka míří do současnosti a týká se míry vyrovnání s obdobím bezpráví.

Vzhledem k tomu, že zvolené téma se bezprostředně dotýká osudů mých předků, kteří ve Vilémovicích hospodařili po několik staletí, chtěl bych, aby předkládaná studie měla i přesah v rovině etické a čtenáře inspirovala k zamyšlení nad nenávratným přetržením kontinuity a tradice ve vztahu k půdě, která nebyla a vlastně ani již nemohla být napravena po roce 1989. Proto i závěrečná část práce bude věnována situaci v době relativně nedávné, problematice proveditelnosti navrácení zemědělské půdy a odškodnění.

¹⁵⁸ Přestože Blansko bylo ustanoveno jako soudní okres v rámci Boskovického hejtmantství již v roce 1850, jako samostatný správní celek byl blanenský okres zřízen až roku 1949. Do té doby byl součástí boskovického okresu, jehož řídícím orgánem po roce 1945 bylo ONV Boskovice.

Samotná studie je strukturována následovně. První část se zabývá především použitou metodologií, rozbořením pramenů a dostupné literatury. Druhá část zkoumá normativní stránku problému, zaměřuje se na legislativu a dobový právní rámec i na ideologickou rovinu problematiky tzv. vesnických boháčů. V této části je citována celá řada zákonů doslovně, především z toho důvodu, že pro celkové pochopení vyvlastňovacího procesu jsou často podstatné jednotlivé formulace.

Třetí část přibližuje dobový kontext a situaci ve zkoumaném regionu, život Josefa Hrazdíry, jeho osudy a následnou perzekuci. Čtvrtá část se zabývá již zmiňovanou situací v 90. letech a závěrečným shrnutím.

Literatura, prameny a metodologie

K perzekuci rolnictva vzniklo již poměrně velké množství odborné literatury i dalších materiálů. Pomineme-li rozsáhlé množství uměleckých děl, které na problematice praktiky upozorňovaly již před rokem 1989, zejména v 60. letech, jako např. film Vojtěcha Jasného *Všichni dobří rodáci*¹⁵⁹ nebo tzv. konfrontační prózy např. *Smuteční slavnost*¹⁶⁰ Evy Kantůrkové, které spíše po stránce emocionální charakterizují bezpráví páchané na soukromě hospodařících zemědělci. Pokud se zaměříme na „serióznější materiály“, nelze opomenout dokumentární cyklus Olgy Sommerové, *Ztracená duše národa*, která věnovala jeden z dílů s názvem *Ztráta tradice*¹⁶¹ právě této problematice.

Přejdeme-li od dokumentaristiky a uměleckého zpracování k odborné literatuře, je třeba zmínit následující práce; hlavními syntézami jsou díla editovaná Petrem Blažkem a Michalem Kubálkem *Kolektivizace venkova v Československu 1948–1960 a středoevropské souvislosti*¹⁶² a *Akce „K“*.¹⁶³ Tyto práce se zabývají zkoumanou problematikou z různých pohledů, ať už historických, tak i sociologicko-ekonomických i právních. Tyto práce představují velmi dobrý vhled do širšího

¹⁵⁹ JASNÝ, Vojtěch. *Všichni dobří rodáci*. Praha: Filmové studio Barrandov, 1967.

¹⁶⁰ KANTŮRKOVÁ, Eva. *Smuteční slavnost*. Praha: Mladá fronta, 1967. Boje, sv. 147.

¹⁶¹ SOMMEROVÁ, Olga. *Ztracená duše národa: Ztráta tradice*. Praha: Česká televize, 2002.

¹⁶² BLAŽEK, Petr – KUBÁLEK, Michal. *Kolektivizace venkova v Československu 1948 – 1960 a středoevropské souvislosti*. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2008. 359 s.

¹⁶³ BLAŽEK, Petr a kol. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. 1. vyd. Praha: Pulchra, 2010. 635 s.

kontextu kolektivizace venkova, neboť nabízí i srovnání s dalšími zeměmi ve střeoevropském a východoevropském prostoru. Z hlediska pochopení kontextu v čistě historických intencích je velmi cenným zdrojem publikace Karla Kaplana *Proměny české společnosti 1948–1960*.¹⁶⁴

Nelze opomenout ani další monografie, které se zejména po roce 2000 začaly objevovat poměrně často, jedná se o práce, jež mapují situaci na malém území jednotlivých okresů či krajů. Tyto práce jsou velmi důležité pro výslednou komparaci se zkoumaným místem. Z velkého množství těchto monografií jmenujme alespoň některé zástupce: *Venkov pod kolektivizační knutou*¹⁶⁵ od Jiřího Urbana, který se zabývá kolektivizací v obci Svatojánský Újezd, nebo monografii Jindřicha Žáka *S plamenem kolektivizace v zádech*¹⁶⁶. Obě tyto práce se zabývají situací v Čechách. Cenným zdrojem pro komparaci poměrů na Moravě je monografie Jana Přídala, jež se věnuje kolektivizaci na Prostějovsku.¹⁶⁷

Do výčtu dostupné literatury je nutné také zahrnout množství v nedávné době vzniklých bakalářských a diplomových prací, které se stejně jako již zmiňované práce Jindřicha Žáka a Jiřího Urbana zabývají kolektivizací na úrovni jednotlivých vesnic. Příkladem těchto prací mohou být: *Kolektivizace a její dopady na život vesnice na příkladu obce Obrůství na Mělnicku*,¹⁶⁸ *Kolektivizace zemědělství na Velkomeziříčsku v letech 1949–1960*,¹⁶⁹ *Kolektivizace zemědělství v okrese Boskovice na příkladu obce Šebetov*,¹⁷⁰ *Kolektivizace na Třebíčsku na příkladu čtyř zkoumaných obcí*.¹⁷¹ Z dalších akademických prací je třeba zmínit ještě *Vyloučení dětí tzv. kulaků a vesnických*

¹⁶⁴ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti (1948-1960). Část druhá, Venkov*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012, Česká společnost po roce 1945. 467 s.

¹⁶⁵ URBAN, Jiří. *Venkov pod kolektivizační knutou: okolnosti exemplárního "kulackého" procesu*, Praha: Vyšehrad 2010. 303 s.

¹⁶⁶ ŽÁK, Jindřich. *S plamenem kolektivizace v zádech: padesátá léta ve Velké Vsi na Broumovsku*, Hradec Králové: Slovanský kulturní institut, 2013. 134 s.

¹⁶⁷ PŘIDAL, Jan. *Konec selského stavu na Prostějovsku*, Praha: JANUA, 2007. 94 s.

¹⁶⁸ RENKOVÁ, Martina. *Kolektivizace a její dopady na život vesnice. Na příkladu obce Obrůství na Mělnicku*. (Diplomová práce). Brno: FF MU, 2014.

¹⁶⁹ ZÁSTĚROVÁ, Olga. *Kolektivizace zemědělství na Velkomeziříčsku v letech 1949 – 1960* (Diplomová práce). Brno: FF MU, 2013.

¹⁷⁰ VYSKOČILOVÁ, Jana. *Kolektivizace zemědělství v okrese Boskovice na příkladu obce Šebetov*. (Diplomová práce). Brno: FF MU, 2012.

¹⁷¹ HORKÁ, Petra. *Kolektivizace na Třebíčsku na příkladu čtyř zkoumaných obcí* (Diplomová práce). Brno: FF MU, 2014.

*boháčů ze středních zemědělských škol v letech 1951–1953.*¹⁷² Tato práce nabízí vhled do perzekuce rodin „kulaků“.

V souvislosti s perzekucí nelze opomenout ani literaturu zaměřující se na právně normativní pohled. Tuto práci zastupuje monografie Zdeňka Hrabala *Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech 1945–2004.*¹⁷³ Zároveň tato práce představuje i důležitou pomůcku pro zkoumání kontextu nejnovějšího období.

Je-li řeč o právně normativním pohledu, dostáváme se k samotným pramenům k této práci. Plné znění zákonů i výňatky v této práci pochází z databáze ASPI¹⁷⁴, jež obsahuje všechny normy, vyhlášky i zákony v elektronické podobě. Z dalších normativních pramenů a pramenů úřední povahy vychází práce z materiálů soustředěných v Moravském zemském archivu, pobočka Blansko, odkud pochází dokumenty vytvořené MNV Vilémovice.¹⁷⁵

Další prameny stejné povahy pochází z archivu rodiny autora, stejně jako např. smlouvy o prodeji a nákupu půdy, materiálu atd. Z pramenů narativních se tato práce opírá především o *Pamětní knihu obce Vilémovice* a vzpomínky pamětníků. Na závěr nelze opomenout prameny, které utváří celkový ideologický rámec. Do této kategorie patří zejména tištěné prameny, jako je např. periodikum *Rudé právo*. Dále se jedná o politické projevy (v editované podobě). Jako poslední je třeba zmínit sborník *Kolektivizace zemědělství na jižní Moravě.*¹⁷⁶ Tento sborník pochází z konce sedmdesátých let a vznikl jako výstup z Mikulovského symposia. Pro nás je cenný zejména proto, že soustavně referuje o kolektivizaci v duchu marxismu-leninismu, a nabízí tak pohled takřkajíc z „opačné strany barikády“.

Co se týče použité metody, tato práce je směřována jako mikrohistorická studie, jež se snaží postupovat dle teze Carla Ginzburga z úvodu knihy *Sýr a červi*:

¹⁷² NEČASOVÁ, Denisa. *Vyloučení dětí tzv. kulaků a vesnických boháčů ze středních zemědělských škol v letech 1951 – 1953.* (Diplomová práce). Brno: FF MU, 2011.

¹⁷³ HRABA, Zdeňk. *Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech 1945-2004: právně normativní pohled.* Praha: Vladimír Lelek, 2013. 311 s.

¹⁷⁴ Databáze ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

¹⁷⁵ SOKA Blansko, fond Místní národní výbor Vilémovice, nezprac. nesign.

¹⁷⁶ FROLEC, Václav. *Kolektivizace zemědělství na jižní Moravě.* In: Mikulovská symposia 9, 23. a 24. října 1979. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství, 1980, s. 237.

„Na průměrném jedinci, nijak zvlášť významném, a právě proto reprezentativním, je možno jako v mikrokosmu zkoumat charakteristické rysy celé sociální vrstvy v určitém historickém období.“¹⁷⁷

Ideologicko-právní rámec

Než se zaměříme na situaci po roce 1945, je třeba alespoň krátce zmínit legislativní rámec, který umožnil samostatně hospodařícím malým a středním rolníkům získat půdu, jež jim byla posléze odebrána.

Po roce 1918 zejména Agrární strana začala vyvíjet velký tlak na přijetí takových legislativních opatření, která by vedla jednak ke zmenšení dosavadních šlechtických velkostatků, jednak k rozdělení půdy mezi střední a malé rolníky. Ti sice již tehdy existovali, ale půdu buď po malých částech skupovali po celá desetiletí, nebo ve většině případů měli namnoze půdu pronajatou jako dlouhodobý pacht právě od šlechty.¹⁷⁸ Proto byl 16. dubna 1919 přijat zákon 215/1919 Sb.¹⁷⁹ o zabránění velkého majetku pozemkového. O necelý rok později vešel v platnost zákon 81/1920 Sb.¹⁸⁰, kterým byl nově získaný státní pozemkový majetek přerozdělován právě drobným rolníkům, domkářům a živnostníkům.

Celkově stát při pozemkové reformě přerozdělil 868 601 ha zemědělské půdy. Jak velký význam tato reforma do budoucnosti měla, předestřel a shrnul ve své práci *Dějiny selského stavu* Kamil Krofta: *„Výnosnost selské půdy vzrostla tak, že dluhy z dřívější doby na ni vězevší vymizely snad úplně a někde sedlákům bylo možno i nákladnými investicemi zvýšiti cenu svých statků a převésti do svých rukou značné množství půdy velkostatkářské. (...) Celkem však do nového svobodného života našeho národa vstupuje stav rolnický v stavu jistě mnohem příznivějším než ostatní jeho*

¹⁷⁷ GINZBURG, Carlo. *Sýr a červi: svět jednoho mlynáře kolem roku 1600*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2000, s. 11.

¹⁷⁸ Poměr soběstačných malých a středních hospodářství (tj. s výměrou 5 – 20 ha) představoval před 1. světovou válkou okolo 20 % všech zemědělských hospodářství. Srov. HRABA, Zdeněk. *Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech 1945-2004: právně normativní pohled*. s. 15, 29-30.

¹⁷⁹ Zákon č.215/1919 Sb. ze dne 16. dubna 1919, o zabránění velkého majetku pozemkového. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

¹⁸⁰ Zákon č.215/1919 Sb. ze dne 16. dubna 1919, o zabránění velkého majetku pozemkového. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

*vrstvy. Je jisto, že i za změněných poměrů jeho význam politický, hospodářský a vůbec národní bude velký.*¹⁸¹

Období 1. republiky znamenalo pro soukromě hospodařící zemědělce velmi příznivou dobu, i když je třeba říci, že od počátku 20. let povážlivě klesala výkupní cena plodin. Výkupová cena dosáhla minima v období velké hospodářské krize.¹⁸² Výraznější zásahy do zemědělství přinesla až 2. světová válka. Kvůli válečné situaci docházelo jednak k nucenému výkupu produktů a ke zvýšenému dohledu a také k nuceným zásahům do hospodářství, které umožňoval zákon 206/1939 Sb.¹⁸³ V duchu tohoto zákona bylo zemědělcům hospodařícím na výměře větší než 5 ha nařizováno různými dalšími vyhláškami, jaké plodiny v jakém poměru mají pěstovat.¹⁸⁴ Tyto zákony je nutné zmínit zejména proto, že velká část z nich se objevila i v pozdějším období a jejich modifikace se stala hlavním prostředkem nátlaku na soukromě hospodařící rolníky.

Poválečná léta však znamenala zejména pro malé a střední rolníky velmi slibné období. Důvodů bylo několik. Jednak podpora ze strany vítězných mocností, zejména pomoc UNNRA. Dále v důsledku konfiskací majetku Němcům, Maďarům a kolaborantům, které byly schváleny Košickým národním programem, se uvolnilo velké množství pozemků i zemědělské techniky, jež byla přerozdělována národními

¹⁸¹ KROFTA, Kamil. – JANOUŠEK, Emanuel (eds.). *Dějiny selského stavu: [přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě]*. Vydání 2. Praha: Jan Laichter, 1949. s. 265.

¹⁸² Srov. *Pamětní kniha obce Vilémovice*, uložena na Obecním úřadě obce Vilémovice, s. 52.

¹⁸³ Rozsah těchto zásahů byl následující: § 1.

(1) Aby bylo zajištěno zásobování obyvatelstva výrobky uvedenými v § 6, zmocňuje se na dobu mimořádných poměrů ministerstvo zemědělství, aby řídilo hospodaření těmito výrobky.

(2) Ministerstvo zemědělství může k tomuto účelu učiniti všechna opatření týkající se výroby, výkupu a převzetí, uskladnění, zpracování, udržování zásob, dodávání a přidělování výrobků uvedených v § 6, může je zvláště zabavit, naříditi soupis osob a zásob, stanovití spotřební množství a odběr na odběrní lístky, jakož i prováděti dozor nad zachováním učiněných opatření. Srov. Vládní nařízení č. 206/1939 ze dne 18. 9. 1939, kterým se zmocňuje ministerstvo zemědělství k úpravě hospodaření některými potravinami a krmivý. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

¹⁸⁴ Příkladem může být vyhláška č. 20/1940 z 18. 1. 1940, kterou se rozšiřuje zmocnění ministerstva zemědělství k úpravě hospodaření některými potravinami a krmivý na ovoce, zeleninu, zvěř, drůbež a ryby. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

výbory.¹⁸⁵ Zprvu slibně vypadala i politická situace. Komunistický ministr zemědělství Julius Ďuriš, v duchu Hradeckého programu přijatého v roce 1947, který vycházel z návrhů šesti zemědělských zákonů z roku 1946, požadoval rozdělení konfiskovaných pozemků malým a středním rolníkům, omezení vlastnictví pozemků nad 50 ha, mechanizaci zemědělství a vlastnictví půdy pro ty, kteří ji obdělávají.¹⁸⁶ Tyto body kritizované ostatními stranami měly jediný cíl, získat na stranu KSČ malé a střední rolníky a to i ubezpečením: „*Aby pak po tomto konečném uspořádání vlastnictví půdy mohli naši rolníci již klidně žít na této půdě, ministerstvo zemědělství trvá na tom, aby v právě připravované nové ústavě naší republiky bylo ústavně zajištěno vlastnictví půdy do 50 ha. Tím skončí zneklidňování, že chceme dělat kolchozy a sovchozy.*“¹⁸⁷

Jak ukázal další vývoj situace, tyto sliby nebyly dodrženy. KSČ se zároveň ale podařilo zákonem 55/1947 Sb. *O pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského plánu*¹⁸⁸ prosadit konfiskace majetku „vesnických boháčů“, který nebyl dostatečně využit. To samé zákon umožňoval v případě půdy, která nebyla z nedbalosti nebo úmyslně obdělávána, navíc půda mohla být předána do pachtu, i nuceného, jinému zemědělci. Tento zákon také dával možnost vyvlastnit zemědělské stroje a umožňoval zakázat najímat pracovní sílu do hospodářství. O těchto zásazích rozhodoval bez soudu místní národní výbor.¹⁸⁹

Situace se pochopitelně zásadně změnila po tzv. „Vítězném únoru“. Novelizace zákona 55/1947 Sb. výrazně zvýhodňovala vznikající JZD, kterým tyto novelizace poskytly pravomoc, v případě nedostatku nástrojů a mechanizačních

¹⁸⁵ Srov. Dekret presidenta republiky ze dne 21. 6. 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

¹⁸⁶ Srov. ĎURIŠ, Julius. *Hradecký program: [Projev ministra zemědělství Julia Ďuriše v Hradci Králové dne 4. 4. 1947]*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 1947. s. 6.

¹⁸⁷ Srov. ĎURIŠ, Julius. *Hradecký program: [Projev ministra zemědělství Julia Ďuriše v Hradci Králové dne 4. 4. 1947]*. Praha: Ministerstvo zemědělství, 1947. s. 6.

¹⁸⁸ Zákon č. 55/1947 Sb. ze dne 17. dubna 1947, o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

¹⁸⁹ Zákon č. 55/1947 Sb. ze dne 17. dubna 1947, o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

prostředků, se souhlasem MNV, tyto věci požadovat po určeném vlastníkovi z řad soukromých zemědělců.

V této souvislosti je ještě třeba zmínit několik dalších zákonů, které se staly nejčastějšími nástroji k vyvíjení nátlaku na soukromě hospodařící zemědělce. Jednalo se jednak o zákon 142/1947 o revizi pozemkové reformy,¹⁹⁰ který konfiskoval půdu nad 50 ha, dále o zákon 15/1947 o stíhání černého obchodu,¹⁹¹ dále zákon 47/1948 o některých technicko-hospodářských úpravách pozemků,¹⁹² který umožňoval za účelem scelení pozemků vyvlastnit půdu komukoli výměnou za jiný pozemek, který si však původní majitel nemohl již sám vybrat. Často se jednalo o výměnu půdy za půdu s nižší bonitou, půdu neobdělavatelnou, hůře dostupnou, nebo o směnu půdy oseté za neosetou. Vše ještě zhoršilo vládní nařízení 7/1949 Sb. o systému dodávek a výkupu zemědělských výrobků, režim státního řízení zemědělského výkupu.¹⁹³ Toto nařízení umožňovalo zásahy do soukromého hospodaření, jednalo se především o určování pěstovaných plodin, o plán obdělávání pozemků atp. Tato nařízení ještě byla zpřísněna vládním nařízením 50/1955 Sb.,¹⁹⁴ které legalizovalo v podstatě jakékoli zásahy ze strany pověřených orgánů do soukromého vlastnictví pozemků, které by vedly ke zvýšení zemědělské výroby. MNV mělo ve své pravomoci nařídit i vyvlastnění neobdělávaných pozemků.

Po stránce ideologické byly tyto zásahy odůvodňovány tím, že v oblasti zemědělství je cílem dosáhnout úrovně výroby před 2. světovou válkou. Tyto zásady byly definovány již v budovatelském plánu Gottwaldovy vlády z roku 1946: „Zemědělská výroba bude zvýšena tak, aby ke konci roku 1948 dosáhla úrovně

¹⁹⁰ Zákon č. 147/1947 Sb. ze dne 11. července 1947, o revizi první pozemkové reformy. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

¹⁹¹ Zákon č. 15/1947 Sb. ze dne 13. února 1947, o stíhání černého obchodu a podobných pletich. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

¹⁹² Zákon č. 47/1947 Sb. ze dne 9. března 1947, o některých technicko-hospodářských úpravách pozemků. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

¹⁹³ Vládní nařízení č. 7/1949 Sb. ze dne 27. ledna 1947, o výkupu a dodávce zemědělských výrobků podle smlouvy. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

¹⁹⁴ Vládní nařízení č. 50/1955 Sb. ze dne 26. září 1955, o některých opatřeních k zajištění zemědělské výroby. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10].

*předválečné a aby tak bylo možno krýt z domácích zdrojů větší část zvýšené potřeby potravin.*¹⁹⁵

Nicméně skutečným záměrem za pomoci těchto zásahů byla postupná likvidace malých a středních rolníků, což jednoznačně řekl i ministr Ďuriš 2. prosince 1948 na schůzi předsednictva ÚV KSČ.

*„Jsou zde tři úkoly: omezování kapitalistických žvlů na vesnici, postupné přebudování malovýroby ve velkovýrobu a státní statky. Jak omezovat kapitalistické prvky na vesnici. Jde o to, jak rychle to půjde. Je to dlouhý vývoj. Bylo by dobře družstva podporovat v tom rychlejším vývoji, než by nás v tom mohl podporovat střední rolník. Jaké jsou formy boje proti kapitalistickým žvlům, proti kulakům: je to otázka půdy. V ústavě máme zaručeno 50 ha. To je nejdůležitější základna. Říkáme, že v tomto případě nemusíme ústavu měnit, ale máme možnost, aby sami rolníci porušovali ústavu. Například neplní dodávky a my můžeme na něj uvalit sankce. Když neplní dodávky, můžeme zvýšit splátky, nebo odejmout příděl.*¹⁹⁶

Právě soustavný nátlak na drobné a střední rolníky skrze nesplnitelné požadavky zakotvené v šikanózních zákonech a nařízeních měl dopad i na každodenní život celé rodiny. Příkladem mohou být již zmíněné zákony o odběru zboží na vázaném trhu. Cílem těchto opatření bylo jediné; bezplatné odevzdání majetku státu. V této souvislosti je však třeba zdůraznit jedno. Přestože vstup do JZD a odevzdání pozemků státu byl „dobrovolný“, většina vstupovala do JZD nedobrovolně. V některých případech byly osoby i s rodinami nuceně vystěhovány do pohraničí v rámci tzv. akce Kulak (cca 4000 rodin), anebo dokonce potrestány vězením či pobytem v táboře nucených prací za sabotáž a neplnění dodávek.¹⁹⁷ Bohužel výše uvedení symbolizují pouze pomyslnou špičku ledovce. Nejlépe vystihuje stav věci Zdeněk Hraba: *„Nejblíže pravdy bude konstatování, že většina zemědělců nevstupovala do družstev v důsledku přímého násilí či jiného, na roveň násilí*

¹⁹⁵ Programové prohlášení vlády 8. 7. 1946. [online] Vláda České republiky. Dostupné z: <<http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960csr/klement-gottwald-1/ppv-1946-1948-gottwald1.pdf>> [cit. 2017-02-10].

¹⁹⁶ KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti (1948 – 1960). Část druhá, Venkov*, s. 483-484.

¹⁹⁷ Srov. BLAŽEK, Petr a kol. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. s. 10-11.

postaveného donucení, ale že se pro vstup do družstva také nerozhodla ze své zcela svobodné a ničím neovlivněné vůle.“¹⁹⁸ Do této většiny patří i Josef Hrazdíra, jehož příběhu je tato práce věnována.

Příběh Josefa Hrazdíry a jeho rodiny

Vznik rodového majetku

Příběh Josefa Hrazdíry (1906–1984) jako hospodáře a soukromě hospodařícího rolníka začíná v roce 1929, kdy zdědil hospodářství ve Vilémovicích u Macochy od svého otce, který odešel na odpočinek. Abychom však příběh začali vyprávět v úplnosti, je třeba začít několik staletí zpět.

Roku 1591 se poprvé objevuje zmínka v gruntovní knize o sedlákově Eduardovi Hrazdírovi z Vilémovic. Jeho potomci po další čtyři staletí kousek po kousku rozmnožovali rodový majetek, až postupně hospodařili na pozemcích o výměře necelých pěti hektarů. Hlavní rozmach rodina zaznamenala ale až na konci 19. století, kdy děd hrdiny našeho příběhu, taktéž Josef Hrazdíra (1843–1906),¹⁹⁹ odkoupil roku 1878 od šlechtické rodiny Salm-Reifferscheidt-Raitz jednadvacet hektarů polí a osmnáct hektarů lesů a luk, mj. i v oblasti dnešní přírodní rezervace Macocha. Takto rozmnožený majetek předal krátce před první světovou válkou svému jedinému synovi Josefu Hrazdírovi (1875–1948),²⁰⁰ otci Josefa Hrazdíry (1906–1984).

Josef Hrazdíra (1875–1948) byl nejen dobrý hospodář, který rozšířil majetek na rozlohu téměř šedesáti hektarů, ale zároveň se stal již před 1. světovou válkou starostou Vilémovic a byl jím až do roku 1925,²⁰¹ po celou dobu jako člen agrární strany. Zároveň se podílel na společenském životě v obci a účastnil se i expedice

¹⁹⁸ HRABA, Zdeněk. *Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech 1945-2004: právně normativní pohled*, s. 58-59.

¹⁹⁹ Srov. Eduard Hrazdíra. *Www.geni.com* [online]. Dostupné z: <<https://www.geni.com/people/eduard-hrazdira/600002617335842>> [cit. 2017-02-27].

²⁰⁰ Srov. Eduard Hrazdíra. *Www.geni.com* [online]. Dostupné z: <<https://www.geni.com/people/eduard-hrazdira/600002617335842>> [cit. 2017-02-27].

²⁰¹ *Pamětní kniha obce Vilémovice*, uložena na Obecním úřadě obce Vilémovice, s. 25-43.

Karla Absolona a odstřelových prací v Punkevních jeskyních.²⁰² Největšího zhodnocení majetku dosáhl v období 1. světové války, kdy ceny zemědělských produktů dosáhly maxima, navíc Josef Hrazdíra jako starosta nebyl odveden.

Tento rozmach však nebyl ojedinělý. Kamil Krofta ve svých *Dějínách selského stavu* uvádí: „Ale teprve válka, jež dala hospodářským plodinám cenu neslýchanou, dokonala hmotné povznesení rolnictva. (...) Tento na pohled oslňující a namnoze okem závistivým pozorovaný hospodářský jev stavu selského má také temné stíny: nedostatečným vzděláváním a mrvením za války plodnost selské půdy většinou povážlivě poklesla a chov dobytka krutými rekvisicemi stlačen na stupeň hrozivě nízký. Následky toho budou se ještě pociťovati a stav rolnický bude jimi nepochybně oloupen valnou o část toho, co získal za války.“²⁰³ Přesto se Josefu Hrazdírovi ještě během první pozemkové reformy podařilo díky zákonům 215/1919 Sb. a 81/1920 Sb. získat několik hektarů z přerozdělovaného majetku po rodu Salm-Reifferscheidt-Raitz, které měl v pachtu. Tyto pozemky ale novému majiteli nevydržely dlouho, v důsledku snížení počtu obyvatel v obci, kteří padli za 1. světové, se ve Vilémovicích nedostávalo pracovní síly a hlavně velká část kapitálu, téměř 15 000 korun, který Josef Hrazdíra nashromáždil, zůstala v důsledku Rašínovy měnové reformy nevyplacena.²⁰⁴ Proto Josef Hrazdíra během dvacátých let část pozemků prodal zpět velkostatku provozovanému rodem Salm-Reifferscheidt-Raitz a vzal si půjčku, aby mohl modernizovat hospodářství.²⁰⁵ Přes klesající výkupní ceny potravin se však Josefu Hrazdírovi dařilo dobře. Když v lednu 1929 odcházel na výminek u svého syna Josefa Hrazdíry (1906–1984), protagonisty této práce, rozdělil svůj majetek půl na půl mezi své syny, každému odkázal okolo třinácti hektarů půdy, zbytek obdrželi v penězích.²⁰⁶ Poklidné stáří pojistil i smluvně:

²⁰² Archiv Moravského zemského muzea, Anthropos, Karel Absolon, Fotografie z pozůstalosti Karla Absolona, Nedatovaná fotografie, inv. č. 737.

²⁰³ KROFTA, Kamil – JANOUŠEK, Emanuel (eds). *Dějiny selského stavu: [přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě]*, s. 256.

²⁰⁴ Jednalo se o nucené zastavení cenných papírů, daň z majetku a daň z přírůstků.

²⁰⁵ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, Doklad o splacení půjčky z 22. 9. 1927 Kontribuční záložny Jedovnice z roku 1943.

²⁰⁶ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, Notářský zápis o převodu majetku mezi Josefem Hrazdírou st. a jeho syny z 12. 1. 1936.

„Pan Josef Hrazdíra starší má právo v domě čís. pop. 17 ve Vilémovicích žítí společně s majitelem domu toho při společném stole, teple a světle, s volným všude příchodem a jest tudíž Josef Hrazdíra mladší povinen spolukontrahenta p. Josefa Hrazdíru staršího až do jeho smrti u sebe mítí a ho živiti a ošetřovati, v případě nemoci poskytnouti mu lékařské ošetření. (...) Josef Hrazdíra ml. jest dále povinen Josefu Hrazdírovi odváděti denně 1 litr čerstvě nadojeného mléka, jeden pecen čerstvého chleba týdně a to ve váze nejméně čtyř kilogramů.“²⁰⁷ Od druhého syna dostával také některé další potraviny, např. maso, sádlo atp.²⁰⁸

Josef Hrazdíra a jeho hospodářství do roku 1945

Josef Hrazdíra (1906–1984) zdědil třináct hektarů půdy, z nichž přibližně polovinu čítala pole, zbytek představovaly louky a lesy. Josef Hrazdíra vzápětí využil zděděných peněz a od rodu Salm-Reifferscheidt-Raitz odkoupil lesy v oblasti Macochy.²⁰⁹ Tyto lesy koupil zejména kvůli bukovému porostu a také kvůli tomu, aby došlo ke scelení stávajících lesů. Následně dokupoval ještě drobnější pozemky v okolí pozemků stávajících. Dle soupisu majetku z roku 1939 hospodařil na 15,88 ha.²¹⁰ Většinu obdělával sám, část propachtovával dalším rolníkům, kteří platili pachtovné ve směs v naturáliích.²¹¹

S vyhlášením protektorátu byl vyhlášen již zmiňovaný zákon 206/1939 Sb.²¹² V rámci tohoto opatření byly zavedeny i výměry o nuceném výkupu naturálií. Pro Josefa Hrazdíru to znamenalo odevzdávat od třiceti slepic 2400 vajec ročně, a z patnácti hektarů tunu hovězího, tedy v podstatě dvě krávy nebo dva býky, téměř šest

²⁰⁷ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, Notářský zápis o převodu majetku mezi Josefem Hrazdírou st. a jeho syny z 12. 1. 1936.

²⁰⁸ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, Notářský zápis o převodu majetku mezi Josefem Hrazdírou st. a jeho syny z 12. 1. 1936.

²⁰⁹ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, Kupní smlouva z 27. 4. 1934 uzavřená mezi Josefem Hrazdírou a velkostatkem Rájec nad Svitavou.

²¹⁰ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, Pozemkový arch se soupisem nemovitého majetku Josefa Hrazdíry k 20. 6. 1939.

²¹¹ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, Smlouva o pachtovním za propachtování půdy ze 17. července 1939.

²¹² Zákon č. 206/1939 Sb. ze dne 18. září 1939, kterým se zmocňuje ministerstvo zemědělství k úpravě hospodaření některými potravinami a krmivy. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10]

set kilo vepřového, obiloviny se odevzdávaly všechny kromě 252 Kg obilí na osobu z rodiny rolníka. Odevzdávalo se i dřevo. Postupem času se dávky zvedaly. Navíc např. roku 1941 připadla Josefu Hrazdírovi povinnost pěstování lnu, které bylo vyhlášeno jako povinné pro rolníky hospodařící na ploše větší než 5 ha.

Na druhé straně nelze říci, že by rolnictvo zase až tak úplně strádalo, neboť všechny potraviny odevzdané do nuceného výkupu byly německou správou řádně zaplacené, výkupní ceny byly u pšenice 23 RM/q, žito 19 RM/q, ječmen 19–22 RM/q a jatečný skot 1,20–1,50 RM/kg.²¹³ Je třeba také dodat, že vedle této povinnosti hodně produktů směřovalo na černý trh, neboť turisticky oblíbená lokalita vedle Macochy představovala strategické místo pro nákup potravin pro obyvatele z města, kteří měli lístků dost, ale jídla málo. O tom, jaká situace byla, asi nejlépe svědčí dobová anekdota: „*Proč je lístkový systém? Kdyby nedej bože padl černý trh, tak aby lidé nezemřeli hladu.*“²¹⁴ Jak se s postupující válkou zhoršovala hospodářská situace, pořádaly se „hladové cesty“ čím dál častěji. Stejně jako většina soukromých zemědělců nestál stranou ani Josef Hrazdíra, o čemž svědčí pohyb částek na vkladních knížkách, během války své jmění zčtyřnásobil.²¹⁵ V tomto ohledu byl Josef Hrazdíra velmi podnikavý, protože neváhal ve dvou případech prodávat „na černo“ své produkty i v Brně, s čímž se pojilo velké riziko.²¹⁶ Ačkoli v tomto ohledu se může protagonist našeho příběhu jevit v poněkud špatném světle, zůstává pravdou, že podobným způsobem postupovala většina sedláků.²¹⁷

Po válce

Jak už bylo řečeno výše, když Josef Hrazdíra začínal hospodařit, začínal hospodařit i jeho bratr Rudolf Hrazdíra, který hospodařil na přibližně podobné výměře. Přestože

²¹³ Srov. ŠTOLLEOVÁ, Barbora. *Pod kuratelou Německé říše: zemědělství Protektorátu Čechy a Morava*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. s. 27.

²¹⁴ *Protektorát se směje: Doklad č. optimismu a protiněmeckého odboje v 2. světové válce*. s. 23-24

²¹⁵ Vložené částky z těsně poválečného období dokládají, že tyto peníze nemohly být vloženy před koncem války kvůli podezření z černého prodeje potravin. Srov. Archiv Radka Hrazdíry, vkladní knížky Josefa Hrazdíry. Na tyto dvě cesty vzpomíná i pamětnice Marie Hrazdírová.

²¹⁶ Rozhovor Radka Hrazdíry (studenta PdF MU) s Marií Hrazdírovou (nar. 1936, manželka Josefa Hrazdíry nejml.) ze dne 8. listopadu 2016, záznam rozhovoru uložen v archivu autora.

²¹⁷ ŠTOLLEOVÁ, Barbora. *Pod kuratelou Německé říše: zemědělství Protektorátu Čechy a Morava*, s. 98.

oba bratři bydleli v jednom rozděleném domě, bývalém statku Josefa Hrazdíry st., jejich cesty se názorově po druhé světové válce rozešly.

Josef Hrazdíra, přesvědčením po otci agrárník, vstoupil jako celá řada dalších agrárníků po zákazu agrární strany na jaře 1945 do národně socialistické strany. Rudolf Hrazdíra se stal členem KSČ. Je pochopitelné, že došlo k názorovému odcizení obou bratrů. Názorový rozkol se ještě zhoršil po roce 1948, a to nejen v důsledku změny politické situace, ale i smrti otce, který spory mezi oběma bratry mírnil.

V přeneseném slova smyslu je třeba vzpomenout již zmiňovanou Kroftovu tezi o tom, že poválečná situace dokázala zmařit všechny výhody, které soukromě hospodařící rolníci získali za války. *Prezidentský dekret č. 91 o obnově měny* vyhlásil jednak měnovou reformu, jednak umožnil vyměnit v hotovosti pouze 500 Kč a zbytek musel být vložen na vázané vklady.²¹⁸ Josef Hrazdíra proto získané prostředky nemohl dále investovat do hospodářství. Přesto ještě v průběhu roku 1946 odkoupil několik drobných pozemků ve Vilémovicích, jejich rozsah byl však menší než jeden ar.²¹⁹ Tyto nákupy se týkaly hlavně pozemků od rodin, které se vystěhovaly do pohraničí jako osidlovatelé.

„Spousta rodin se odstěhovala do pohraničí. Byly to hlavně rodiny, které byly bez domovů jako rodina Sedláková č. 19, Zouharova č. 58, která se brzy vrátila asi v roce 1948, dále rodina Zouharova č. 20, Nejeschlebová č. 100, Nesrstova č.7, Klímešovských č., Jožkova č. 40, Starých č. 5, Kala č. 46, Nejeschleb č. 5, Kučera a Vilém č. 125, Starý Vilém č. 1, Štrajt č. 48, Hrazdíra Tomáš...“²²⁰ Ve všech případech se však nejednalo o velké pozemky.

Zlomovým se stal rok 1947, kdy v rámci vzniku přírodní rezervace Macocha byl Josefu Hrazdírovi vyvlastněn majetek čítající 6 hektarů lesa na Macoše.²²¹ Toto

²¹⁸ Dekret prezidenta republiky č. 91/1945 Sb. o obnově československé měny z 19. 10. 1945 In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [cit. 2017-02-10]

²¹⁹ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, Pozemkový arch se soupisem nemovitého majetku Josefa Hrazdíry k 31. 12. 1946.

²²⁰ *Pamětní kniha obce Vilémovice*, uložena na Obecním úřadě obce Vilémovice, s. 58.

²²¹ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, Rozhodnutí ONV Boskovice z 6. 12. 1947 o vyvlastnění pozemků Josefa Hrazdíry na Macoše.

vyvlastnění však nelze chápat jako začátek perzekuce rolnictva, jednalo se o specifický případ. Byla přislíbena finanční kompenzace, ke které však již vlivem nadcházejících událostí nedošlo.²²² Na druhé straně s vyškrtnutím pozemků Josefa Hrazdíry z katastru nemovitostí příslušné úřady otálely, takže i přesto, že již majitelem pozemků nebyl, nadále mu byla vyměřována daň z pozemku. I kromě této drobné formy nátlaku se začaly objevovat impulsy, že nadcházející doba bude pro selský stav ne příliš příznivá, příkladem může být následující případ.

*„Dne 20 května byl připojen v naší obci telefon. Na zbudování tohoto telefonu přispěla každá rodina 100 Kčs a na žádost obce darovalo místní zemědělství 10 000 Kč.“*²²³ Tzv. místní zemědělství představovaly pouze tři rodiny hospodařící na největší výměře, Nejezchlebovi, Hrazdírovi a Kalovi, které si částku rozdělily rovnoměrně. Rozhodnutí o „daru místního zemědělství“ vydal nový předseda MNV Vilémovice Bohumil Urbánek z č. 67, který byl členem národního výboru jako člen KSČ.²²⁴

Hlavní problémy však teprve nastaly v důsledku únorových událostí roku 1948. Tyto problémy souvisely s politickou krizí, demisí demokratických ministrů a vytvářením akčních výborů. *„Docházejí desítky zpráv o tvoření okresních a místních akčních výborů Národní fronty např. z Blanenska.“*²²⁵

Na Josefa Hrazdíru vznik akčního výboru dolehl nebyvale tvrdě z hlediska jeho funkce v MNV. *„Těž v naší obci byl ustanoven akční výbor, v němž jsou zastoupeny: za KSČ Vašíček st., předseda, místopředseda Eduard Kučera, jednatel Doležal Jan, dále Grim Arnošt a za ženy Ludmila Strejčková. Za stranu soc. dem. Ant. Hrazdíra č. 91 a Nejezchleb Fr. č. 57, za JSČZ (jedn. Svaz čes. zemědělců) Hrazdíra č. 6, za polit. vězně Jan Nezval č. 10, za mládež Josef Nezval č. 54; strana nár. soc. a str. lidová zastoupení nedostaly, protože neprovedly očistu strany. (...) U nás v obci byl vyměněn dlouholetý pokladník Jos. Hrazdíra č. 17 (nár. soc.) a byl nahrazen soudruhem Bohumilem Nejezchlebem č. 28. V zásobování odd. naší obce byl vyměněn*

²²² Rozhovor Radka Hrazdíry (studenta PdF MU) s Josefem Hrazdírou nejml. (1936-2008, sedlák) ze dne 15. ledna 2008, záznam rozhovoru uložen v archivu autora.

²²³ *Pamětní kniha obce Vilémovice*, uložena na Obecním úřadě obce Vilémovice, s. 58.

²²⁴ *Pamětní kniha obce Vilémovice*, uložena na Obecním úřadě obce Vilémovice, s. 58.

²²⁵ Lid tvoří akční výbory národní fronty. *Rudé právo*. 1948, 28 (Zvláštní vydání), s. 1.

Starý Emil (lid. str.) a nahražen soudruhem Jos. Buchtou č. 51 a s Ant. Hrazdírou č. 91 (soc. dem).“²²⁶

Politický nátlak dále pokračoval. Roku 1949 byl Josef Hrazdíra jmenován do zastupitelstva nově vzniklého ONV Blansko, aby mu posléze v den jmenování 23. května, poslal Místní akční národní výbor národní fronty ve Vilémovicích následující vyrozumění: „*M.A.V.N.F. ve Vilémovicích potvrzuje tímto, že občan Josef Hrazdíra čp. 17. rolník ve Vilémovicích byl vyloučen z M.N.V. z důvodu, jelikož strana N.S. jejímž členem jmenovaný byl nepodala závazné prohlášení.*“²²⁷ Zrušení jmenování do ONV na sebe nenechalo dlouho čekat a následujícího dne bylo zrušeno jmenování Josefa Hrazdíry i do tohoto správního orgánu.

Roku 1949 vzniklo v obci JZD, jehož předsedou a jedním ze zakládajících členů se stal Rudolf Hrazdíra, člen KSČ a bratr Josefa Hrazdíry. Přestože byl činěn nátlak na Josefa Hrazdíru, aby vstoupil do JZD, ten odmítl. Protiopatření nastala vzápětí. V létě roku 1949, byl Josefu Hrazdírovi odebrán rozhodnutím MNV Vilémovice na základě zákona 55/1947 Sb. samovaz,²²⁸ dále mu byly uloženy dodávky, které musel splňovat.

Během let 1949–1952 se stále zvyšovaly povinné dodávky, které dosahovaly výše dodávek z konce války, situace byla o to horší, že zatímco místnímu JZD jezdily vypomáhat brigády z Brna, tak jak to bylo obvyklé na celé jižní Moravě,²²⁹ Josefu Hrazdírovi bylo zakázáno na práci najímat místní, proto celé hospodářství obdělával se synem a manželkou. Přes všechny obtíže dokázali dodávky plnit.²³⁰ Fakticky však byla situace neutěšená, neboť výkupní ceny nedosahovaly ani cen osiva, tento trend byl zřejmý v celém Československu.²³¹ Navíc placení ze strany MNV vážlo.²³²

²²⁶ *Pamětní kniha obce Vilémovice*, uložena na Obecním úřadě obce Vilémovice, s. 65-66.

²²⁷ Archiv Radka Hrazdíry, Vyrozumění o vyloučení Josefa Hrazdíry AVNF z 23. května 1949.

²²⁸ SOKA Blansko, fond MNV Vilémovice, zápisy jednání zemědělské komise MNV Vilémovice, protokol č. 27. nestr.

²²⁹ FROLEC, Václav. *Kolektivizace zemědělství na jižní Moravě*. In: Mikulovská sympozia 9, 23. a 24. října 1979, s. 162.

²³⁰ SOKA Blansko, fond MNV Vilémovice, zápisy jednání zemědělské komise MNV Vilémovice, protokol č. 66. nestr.

²³¹ Srov. URBAN, Jiří. *Venkov pod kolektivizační knutou: okolnosti exemplárního "kulackého" procesu*, s. 257.

Nejkrizovější v tomto ohledu byly roky 1952–1953. Dle výše zmiňovaných zákonů 55/1947 Sb. a 47/1948, došlo na jaře 1952 v rámci scelování pozemků k odebrání některých pozemků Josefa Hrazdíry, místo nich dostal do nuceného pachtu pozemky jiné, neobdělávané, zatímco jeho pozemky již byly po jarních pracích a byly řádně osety.²³³ To dokládá i rozhodnutí MNV Vilémovice z roku 1952:

„Přidělení neobdělávané půdy v trati od silnice do Klučeníku – příkaz. Rada MNV ve Vilémovicích přiděluje Vám bez kontingentního započítání pro rok 1952 výměru 0,23 ha půdy občanů z Jedovnic, nacházející se na našem katastru, k obdělávání a užívání. Parcela pozemku bude Vám na místě samém ukázána na vaše přání.“²³⁴

Ačkoliv se Josef Hrazdíra opakovaně odvolával proti zrušení nuceného pachtu, byl mu do nuceného pachtu přidělen téhož roku pozemek k obdělávání o výměře 1,52 ha.²³⁵ Následujícího roku ještě pozemky o rozloze 1 ha.²³⁶ Aby pohrom v tomto roce nebylo pro rodinu dost, roku 1952 byla změněna Rolnická ekonomická škola v Brně, kterou navštěvoval syn Josefa Hrazdíry, Josef Hrazdíra, na Zemědělskou účetnickou školu, která ale nepřijala jakožto nová instituce některé žáky z předchozí školy.²³⁷ Mezi nimi byl i Josef Hrazdíra, který se musel jít učit frézařem.²³⁸ Krutou ránu pro rodinu znamenalo vyhlášení měnové reformy, při které jednak museli měnit peníze v nevýhodném kurzu, jednak přišli o všechny peníze na vázaných vkladech i v hotovosti. Je pochopitelné, že situace byla pro rodinu o to těžší, že od února 1948 nedostávala žádné potravinové lístky.

²³² V tomto ohledu se nabízí smutné srovnání s obdobím protektorátu. Výkupní ceny potravin v 50. letech se ani zdaleka nerovnal výkupním cenám v období protektorátu (byť byly vyšroubovány válečnou situací), ani cenám za 1. republiky v době nejtěžší hospodářské krize.

²³³ Rozhovor Radka Hrazdíry (studenta PdF MU) s Marií Hrazdírovou (nar. 1936, manželka Josefa Hrazdíry nejml.) ze dne 8. listopadu 2016, záznam rozhovoru uložen v archivu autora.

²³⁴ Archiv Radka Hrazdíry. Rozhodnutí MNV ve Vilémovicích ze 7. dubna 1952.

²³⁵ Archiv Radka Hrazdíry. Rozhodnutí MNV ve Vilémovicích z 19. září 1952.

²³⁶ Archiv Radka Hrazdíry. Rozhodnutí MNV ve Vilémovicích z 3. března 1953.

²³⁷ Srov. Archiv města Brna, fond Zemědělská účetnická škola, Brno, Koněvova 85, třídní výkazy šk. rok 1951/1952, třídní výkazy šk. rok 1952/1953.

²³⁸ Rozhovor Radka Hrazdíry (studenta PdF MU) s Josefem Hrazdírou nejml. (1936–2008, sedlák) ze dne 15. ledna 2008, záznam rozhovoru uložen v archivu autora.

Je ale třeba říci, že jakkoli Rudolf Hrazdíra, bratr Josefa Hrazdíry, po celou dobu ze své pozice předsedy JZD rodině svého bratra nepomáhal, i když přízejně, že ani nemohl, neb by ohrozil sebe i svoji rodinu,²³⁹ zároveň jim ani neškodil, ba naopak svým postavením chránil rodinu bratra, aby nebyla zařazena do kulackých seznamů, aby se u rodiny konaly domovní prohlídky, či aby nebyla v rámci akce K rodina přestěhována do pohraničí.

V tomto ohledu je ale důležité konstatovat, že v Blanenském i Boskovickém okrese byla situace z hlediska postihu mírnější než v ostatních okresech, to dokládají i kulacké seznamy a počet odsunutých.²⁴⁰

Po smrti Klementa Gottwalda docházelo k postupné změně poměrů státu k soukromě hospodařícím zemědělcům, zejména po projevu Antonína Zápotockého na Klíčavské přehradě. Do jaké míry jeho projev proti násilné kolektivizaci byl jen prázdnou deklarací a do jaké míry skutečnost se již nedozvíme, protože Zápotockého pokusy o změnu situace v zemědělství byly velmi rychle utnuty Antonínem Novotným a jeho koncepcí budování venkova.²⁴¹ Přesto se situace o málo zlepšila.

Toto zlepšení bylo pro rodinu Hrazdírových však jen velmi dočasné, protože roku 1955 se přihlásila o povinnost armáda a Josef Hrazdíra ml. musel nastoupit základní vojenskou službu. Jak jinak než na druhém konci republiky u technických praporů. Vojenskou službu odsloužil u 2. technického praporu ve Střibře.²⁴²

Josef Hrazdíra tak musel obhospodařovat celé hospodářství s manželkou sám. Tato situace nebyla dlouhodobě udržitelná, a přestože se jakkoli snažil, nebylo možné tento tlak sestávající se z pravidelného přesvědčování, vyčlenění z vesnického života a každoroční směnu pozemků za pozemky horší kvality dlouhodobě vydržet. Dne 31. prosince 1959 předal Josef Hrazdíra „dobrovolně“, jak stálo v úvodním článku

²³⁹ Hrozilo nařčení z napomáhání s obnovou panství buržoazie, což bylo jedno z hlavních obvinění v procesu s Marií Švermovou a spol. Srov. Proces s pomahači protistátního spikleneckého centra, *Rudé právo*, 1954, 29. s. 2.

²⁴⁰ Na Brněnsku bylo odsunuto do pohraničí pouze 45 rodin. Srov. Petr BLAŽEK a kol. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. s. 502-503.

²⁴¹ Srov. BLAŽEK, Petr – KUBÁLEK, Michal. *Kolektivizace venkova v Československu 1948 – 1960 a střeoevropské souvislosti*, s. 130.

²⁴² Vojenský historický archiv, fond 2. technický prapor Střibro, zařazovací kniha útvaru 1955, s. 31.

blanketu o předání majetku, veškeré své vybavení, dobytek i pole a úrodu do užívání JZD a stal se jeho členem. Majetek přebíral předseda JZD jeho bratr Rudolf Hrazdíra,²⁴³ který svůj majetek odevzdal z přesvědčení o deset let dříve. V tomto ohledu zůstává smutným paradoxem, že majetek, který rozdělil Josef Hrazdíra st. mezi své syny, se opět spojil. Je třeba také podotknout, že v mnoha případech byl pro soukromě hospodařící rolníky zlomový až rok 1959 nebo 1960, tomu odpovídá i časové vymezení většiny dalších studentských prací, které se touto problematikou zabývají.²⁴⁴ Důvodů bylo několik, jednak neúroda v roce 1959, dále navýšení státní dotace do zemědělských družstev, jednak nedostatek osiva, jednak proto, že byl dokončen proces kolektivizace, neboť se octlo ve státních rukou 80–91 % půdy,²⁴⁵ zbytek tvořily malé pozemky kovorolníků s výměrou do půl hektaru. Tyto faktory spojené s dlouhodobým vyčerpáním donutily zbytek soukromě hospodařících rolníků vstoupit do JZD.²⁴⁶

Vrátíme-li se k Josefu Hrazdírovi, důvody ukončení hospodaření do jisté míry ukazuje sám přejímací protokol. Především to, že na konci roku 1959 byly již dávky mírnější než na začátku 50. let, neboť Josef Hrazdíra odevzdával více, než mu ukládala povinnost. Další položka představující vybavení ukazuje, jak muselo být hospodaření složité, protože soupis neobsahuje ani jedinou stopu mechanizace.²⁴⁷

Nabízelo by se říci, že vstupem Josefa Hrazdíry do JZD celý příběh končí. Opak je ale pravdou. Přestože Josef Hrazdíra nastoupil jako živočichář do JZD Vilémovice a stal se váženým pracovníkem,²⁴⁸ cejch středních rolníků a potomků

²⁴³ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, JZD Vilémovice, Zápis o převzetí živého a mrtvého inventáře, osiv, sadby a krmiv sepsaný se členem Josefem Hrazdírou z 31. prosince 1959.

²⁴⁴ Srov. ZÁSTĚROVÁ, Olga. *Kolektivizace zemědělství na Velkomeziříčsku v letech 1949-1960*, 2013; HORKÁ, Petra. *Kolektivizace na Třebíčsku na příkladu čtyř zkoumaných obcí*.

²⁴⁵ Údaje se různí, de facto je však tento rozpor irelevantní neboť jednotliví autoři se přou pouze o poměr nesamostatně hospodařících kovorolníků či dalších pracujících majících zahrady, předzahrádky atp. s půdou, kterou obhospodařovalo JZD.

²⁴⁶ Srov. KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti (1948-1960). Část druhá, Venkov*, s. 446.

²⁴⁷ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, JZD Vilémovice, Zápis o převzetí živého a mrtvého inventáře, osiv, sadby a krmiv sepsaný se členem Josefem Hrazdírou z 31. prosince 1959.

²⁴⁸ O tyto zkušené sedláky byl v JZD velký zájem, protože byli skutečnými odborníky. Na této informaci se shodli již historici v období totality, příkladem může být již zmiňovaná Mikulovská konference. Srov. FROLEC, Václav. *Kolektivizace zemědělství na jižní Moravě*. In: Mikulovská symposia 9, 23. a 24. října 1979, s. 31-32.

člena národních socialistů se s rodinou a s potomky Josefa Hrazdíry ml., příslušníka technických praporů, táhnul dále.

Josefu Hrazdírovi nebylo započteno deset let, která odmítal vstoupit do JZD, do výpočtu důchodu, tudíž musel opakovaně žádat o zvýšení penze, přičemž mu bylo vyhověno až roku 1968.²⁴⁹ Potomci Josefa Hrazdíry ml. nemohli studovat na vysokých školách.

Situace v 90. letech

Teprve rok 1989 přinesl změnu. V rámci restitucí byl majetek rodině Hrazdírových sice vrácen, ale až po delších peripetiích, protože nebyl vyvlastněn, ale odevzdán „dobrovolně“.²⁵⁰

I částečné odškodnění nedokázalo napravit předešlé křivdy, neboť vyplacené odškodné neodpovídalo přepočtu na ceny v nových poměrech. Přestože se rodina snažila znovu obnovit hospodářství, nebyl tento pokus úspěšný, i dílem toho, že chybějící generace zemědělců, přetržená kontinuita a tradice se ukázala podstatnějším problémem než chybějící kapitál a zničené stavby a vybavení převzaté zpět od JZD.

Závěr

Dnes již je jasné, že kolektivizace nepřinesla kýžený úspěch, zemědělství a výnosy sice vzrostly proti roku 1948 v roce 1960 o sedmáct procent,²⁵¹ ale prosté srovnání výsledků hospodaření JZD a výsledků hospodaření soukromých rolníků ukazuje, že soukromá hospodářství fungovala přes všechna omezení efektivněji než podporovaná JZD. Navíc problémy v zemědělství vzniklé kolektivizací dosáhly takového rázu, že kvůli problémům v zemědělství musela být zrušena i třetí pětiletka.²⁵²

²⁴⁹ Srov. Archiv Radka Hrazdíry, Kopie rozhodnutí o přidělení důchodu Josefu Hrazdírovi z 22. 6. 1968.

²⁵⁰ Srov. Zákon č. 229/1991 Sb. o půdě a jiném zemědělském majetku. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

²⁵¹ PERNES, Jiří. Kolektivizace zemědělství v Československu v letech 1948-1960. In: *Forum Historiae*, 2016. s. 28

²⁵² PERNES, Jiří. Kolektivizace zemědělství v Československu v letech 1948-1960. In: *Forum Historiae*, 2016. s. 28

Vrátíme-li se k třem základním otázkám kladeným v úvodu, je třeba říci, že pozemková reforma dle zákona 215/1919 Sb. umožnila vznik středního rolnictva. Bohužel opakované uplatňování a novelizování tohoto zákona dovedlo situaci ad absurdum, a tak novelizace zákona, který střední rolnictvo vytvořil, paradoxně způsobila i jeho faktický zánik. Poválečná situace pak ukazuje, že se i v Československu odehrál obdobný scénář jako ve 20. a 30. letech v Sovětském svazu, jen tady v horizontu několika málo let. Rolníci obdrželi půdu, aby ji později museli odevzdat do JZD. To vše mělo za následek ztrátu motivace k práci i zavrnutí staletých zkušeností sedláků. Jak ale bylo řečeno výše, katastrofální stav zemědělství ve třetí pětiletce ukázal, jak bylo nešťastné a neefektivní řešení vyvíjet nátlak formou represe, vyvlastňování a výměny pozemků na střední rolníky, kteří byli sami v praxi i bez mechanizace namnoze výkonnější než JZD, dotovaná nemalými finančními i naturálními prostředky. Nemluvě o tom, že přetržení vztahu k půdě mělo možná ještě horší následky na celkové hodnotové orientaci národa než neutěšená hospodářská situace hmotná. Do jisté míry lze říci, že s morálními škodami tohoto typu se potýkáme dodnes.

Příběh Josefa Hrazdíry a jeho rodiny v tomto ohledu není příliš výjimečný, takových osudů lze najít mnoho, ukazuje se však na něm, že ačkoliv si nelze českého sedláka a zemědělce příliš idealizovat, zánik této vrstvy zmařil úsilí několika generací a několik dalších generací těžce poznamenal a hned při vstupu do života je oproti zbytku společnosti značně znevýhodňoval. Právě zkoumání těchto souvislostí a analýza tohoto bezpráví páchaného dle litery zákonů stojí za zkoumání případ od případu, aby byly ještě lépe popsány osudy těch, kteří nebyli stíženi bezprostřední represí, ale soustavným nátlakem byli přinuceni zříci se „dobrovolně“ svých kořenů.

Literatura a prameny

Literatura

BLAŽEK, Petr a kol. *Akce "K": vyhnání sedláků a jejich rodin z usedlostí v padesátých letech: studie, seznamy a dokumenty*. 1. vyd. Praha: Pulchra, 2010. 635 s. Testis; sv. 4. ISBN 978-80-213-2033-8.

BLAŽEK, Petr – KUBÁLEK, Michal. *Kolektivizace venkova v Československu 1948-1960 a středoevropské souvislosti*, 1.vyd. Praha: Česká zemědělská univerzita, 2008. 359 s. ISBN 978-80-7363-226-7.

FROLEC, Václav. *Kolektivizace zemědělství na jižní Moravě: Mikulovská symposia 9, 23. a 24. října 1979*. Praha: Tisková, ediční a propagační služba místního hospodářství, 1980, s. 237.

GINZBURG, Carlo. *Sýr a červi: svět jednoho mlynáře kolem roku 1600*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2000. 223 s. Každodenní život; sv. 6. ISBN 80-7203-278-X.

HRABA, Zdeněk. *Kolektivizace a transformace československého a českého zemědělství v letech 1945-2004: právně normativní pohled*, Praha: Vladimír Lelek, 2013. 311 s. ISBN 978-80-904837-4-3.

KANTŮRKOVÁ, Eva. *Smuteční slavnost*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1967. 221, [3] s. Boje; Sv. 147.

KAPLAN, Karel. *Proměny české společnosti (1948-1960). Část druhá, Venkov*, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2012, 467 s. Česká společnost po roce 1945; sv 9. ISBN 978-80-7285-155-3.

KROFTA, Kamil - JANOUŠEK, Emanuel (eds.). *Dějiny selského stavu: [přehled dějin selského stavu v Čechách a na Moravě]*. Vydání 2. Praha: Jan Laichter, 1949. 458 s.

PŘIDAL, Jan. *Konec selského stavu na Prostějovsku*, Praha: JANUA, 2007. 94 s. ISBN 978-80-86859-07-1.

ŠTOLLEROVÁ, Barbora . *Pod kuratelou Německé říše: zemědělství Protektorátu Čechy a Morava*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014. 338 s. ISBN 978-80-246-2243-9.

URBAN, Jiří. *Venkov pod kolektivizační knutou: okolnosti exemplárního "kulackého" procesu*, Praha: Vyšehrad 2010. 303 s. Moderní dějiny. ISBN 978-80-7429-055-8.

ŽÁK, Jindřich. *S plamenem kolektivizace v zádech: padesátá léta ve Velké Vsi na Broumovsku*, Hradec Králové: Slovanský kulturní institut, 2013. 134 s. Edice dějin; sv. 2. ISBN 978-80-904915-4-0.

Nepublikované práce

HORKÁ, Petra. *Kolektivizace na Třebíčsku na příkladu čtyř zkoumaných obcí* (Diplomová práce). Brno: FF MU, 2014.

NEČASOVÁ, Denisa. *Vyloučení dětí tzv. kulaků a vesnických boháčů ze středních zemědělských škol v letech 1951–1953*. (Diplomová práce). Brno: FF MU, 2011.

RENKOVÁ, Martina. *Kolektivizace a její dopady na život vesnice. Na příkladu obce Obříství na Mělnicku*. (Diplomová práce). Brno: FF MU, 2014.

VYSKOČILOVÁ, Jana. *Kolektivizace zemědělství v okrese Boskovice na příkladu obce Šebetov*. (Diplomová práce). Brno: FF MU, 2012.

ZÁSTĚROVÁ, Olga. *Kolektivizace zemědělství na Velkomeziříčsku v letech 1949–1960* (Diplomová práce). Brno: FF MU, 2013.

Elektronické zdroje

Databáze ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

Programové prohlášení vlády 8. 7. 1946. [online] Vláda České republiky. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1945-1960csr/klement_gottwald-1/ppv-1946-1948-gottwald1.pdf> [cit. 2017-02-10].

Eduard Hrazdřira. *Www.geni.com* [online]. Dostupné z: <<https://www.geni.com/people/eduard-hrazdira/600002617335842>> [cit. 2017-02-27].

Prameny

Normativní

Dekret presidenta republiky ze dne 21. 6. 1945 o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů, jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Dekret prezidenta republiky č. 91/1945 Sb. o obnově československé měny z 19. 10. 1945 In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Vládní nařízení č. 7/1949 Sb. ze dne 27. ledna 1947, o výkupu a dodávce zemědělských výrobků podle smlouvy. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Vládní nařízení č. 50/1955 Sb. ze dne 26. září 1955, o některých opatřeních k zajištění zemědělské výroby. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Vyhláška č. 20/1940 z 18. 1. 1940, kterou se rozšiřuje zmocnění ministerstva zemědělství k úpravě hospodaření některými potravinami a krmivy na ovoce, zeleninu, zvěř, drůbež a ryby. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Zákon č.215/1919 Sb. ze dne 16. dubna 1919, o zabránění velkého majetku pozemkového. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Zákon č. 55/1947 Sb. ze dne 17. dubna 1947, o pomoci rolníkům při uskutečňování zemědělského výrobního plánu. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Zákon č. 147/1947 Sb. ze dne 11. července 1947, o revisi první pozemkové reformy. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Zákon č. 15/1947 Sb. ze dne 13. února 1947, o stíhání černého obchodu a podobných pletích. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Zákon č.47/1947 Sb. ze dne 9. března 1947, o některých technicko-hospodářských úpravách pozemků. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Zákon č. 206/1939 Sb. ze dne 18. září 1939, kterým se zmocňuje ministerstvo zemědělství k úpravě hospodaření některými potravinami a krmivý. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR [2017-02-10].

Zákon č. 229/1991 Sb. o půdě a jiném zemědělském majetku. In: ASPI [právní informační systém]. Wolters Kluwer ČR.

Správní a hospodářské

Státní okresní archiv Blansko

SOkA Blansko, fond Místní národní výbor Vilémovice, nezprac. nesign.

SOkA Blansko, fond MNV Vilémovice, zápisy jednání zemědělské komise MNV Vilémovice, protokol č. 27. nestr.

SOkA Blansko, fond MNV Vilémovice, zápisy jednání zemědělské komise MNV Vilémovice, protokol č. 66. nestr.

Vojenský historický archiv

Archiv města Brna, fond Zemědělská účetnická škola, Brno, Koněvova 85, třídní výkazy šk. rok 1951/1952, třídní výkazy šk. Rok 1952/1953.

Vojenský historický archiv, fond 2. technický prapor Stříbro, zařazovací kniha útvaru 1955, s. 31.

Archiv Radka Hrazdíry

Archiv Radka Hrazdíry, Doklad o splacení půjčky z 22. 9. 1927 Kontribuční záložny Jedovnice z roku 1943.

Archiv Radka Hrazdíry, Notářský zápis o převodu majetku mezi Josefem Hrazdírou st. a jeho syny z 12. 1. 1936.

MEMO 2017/1

Archiv Radka Hrazdíry, Kupní smlouva z 27. 4. 1934 uzavřená mezi Josefem Hrazdírou a velkostatkem Rájec nad Svitavou.

Archiv Radka Hrazdíry, Pozemkový arch se soupisem nemovitého majetku Josefa Hrazdíry k 20. 6. 1939.

Archiv Radka Hrazdíry, Smlouva o pachtovním za propachtování půdy ze 17. července 1939.

Archiv Radka Hrazdíry, Pozemkový arch se soupisem nemovitého majetku Josefa Hrazdíry k 31. 12. 1946.

Archiv Radka Hrazdíry, Rozhodnutí ONV Boskovice z 6. 12. 1947 o vyvlastnění pozemků Josefa Hrazdíry na Macošě.

Archiv Radka Hrazdíry, Vyrozumění o vyloučení Josefa Hrazdíry AVNF z 23. května 1949.

Archiv Radka Hrazdíry. Rozhodnutí MNV ve Vilémovicích z 7. dubna 1952.

Archiv Radka Hrazdíry. Rozhodnutí MNV ve Vilémovicích z 19. září 1952.

Archiv Radka Hrazdíry. Rozhodnutí MNV ve Vilémovicích z 3. března 1953.

Archiv Radka Hrazdíry, JZD Vilémovice, Zápis o převzetí živého a mrtvého inventáře, osiv, sadby a krmiv sepsaný se členem Josefem Hrazdírou z 31. prosince 1959.

Archiv Radka Hrazdíry, Kopie rozhodnutí o přidělení důchodu Josefu Hrazdírovi z 22. 6. 1968.

Narativní kronika

Pamětní kniha obce Vilémovice, uložena na Obecním úřadě obce Vilémovice.

Orální historie

Rozhovor Radka Hrazdíry (studenta PdF MU) s Josefem Hrazdírou nejml. (1936-2008, sedlák) ze dne 15. ledna 2008, záznam rozhovoru uložen v archivu autora.

Rozhovor Radka Hrazdíry (studenta PdF MU) s Marií Hrazdírovou (nar. 1936, manželka Josefa Hrazdíry nejml.) ze dne 8. listopadu 2016, záznam rozhovoru uložen v archivu autora.

Tištěné

ŘURIŠ, Julius. Hradecký program: [Projev ministra zemědělství Julia Řuriše v Hradci Králové dne 4. 4. 1947]. Praha: Ministerstvo zemědělství, 1947. 30-[II] s. Knihovna ministerstva zemědělství; Č. 39.

Lid tvoří akční výbory Národní fronty. *Rudé právo*, 1948, č. 28(Zvláštní vydání), s. 1.

Protektorát se směje: Doklad č. optimismu a protiněmeckého odboje v 2. světové válce. [S. l.: s. n.], 1944. 61 s.

Proces s pomahači protistátního spikleneckého centra. *Rudé právo*, 1954, č. 29. s. 2.

Audiovizuální zdroje

JASNÝ, Vojtěch. *Všichni dobří rodáci*. Praha: Filmové studio Barrandov, 1967.

SOMMEROVÁ, Olga. *Ztracená duše národa: Ztráta tradice*, Praha: Česká televize, 2002.

Příloha 2. Rozhodnutí MNV Vilémovice o vyloučení Josefa Hrazdíry z MNV na základě rozhodnutí AVNF

MÍSTNÍ NÁRODNÍ VÝBOR
VILÉMOVICE U MACOCHY

Vilémovice dne 23. května 1949.

č. j. Potvrzení :

M.A.V.N.F. ve Vilémovicích potvrzuje tímto, že občan
Josef Hrazdíra čp.17. rolník ve Vilémovicích byl vyloučen z
M.N.V. z důvodu, jelikož strana N.S. jejímž členem jmenovaný
byl, nepodala závazné prohlášení. Všem tímto vyloučeným dle
usnesení A.V.N.F. bude dána možnost spolupracovati jako členům
J.S.Č.Z.

 Mikulada Hrozková

Příloha 3. Vkladní knížka Josefa Hrazdíry ml.

Číslo deníku	Datum	Vloženo nebo vybráno	OBNOS		SLOVY	Potvrzení	
			Kč	h		správce	výběřního
		Převod	2027330				
		Úrok do 31. 12. 1944	40550				
		Zůstatek	2067880				
	17. 6. 1945	Vloženo	10000		Desattisickorun Ke Měsíci		
		Zůstatek	3067880				
	21. 10. 1945	Vloženo	923130		Desattisickorun a dva padesát kopajů		
		Zůstatek	40000		Desattisickorun a dva padesát kopajů		
	21. 12. 1946	Vybráno	10000		Desattisickorun a dva padesát kopajů		
		Zůstatek	39000				
	19. 3. 1946	Vybráno	2000				
		Zůstatek	37000				
	25. 4. 1946	Vybráno	1000				
		Zůstatek	36000				
	20. 5. 1946	Vybráno	1000				
		Zůstatek	35000				
	26. 9. 1946	Vybráno	1000				
		Zůstatek	34000				
	1. 12. 1946	Vybráno	1000				
		Převádí se	33000				

Příloha 4. Shora Josef Hrazdíra st., Josef Hrazdíra ml. a Josef Hrazdíra nejml.

15538/X

Bescheinigung **Osvědčení**

über die Beedigung für den Jagdschutz. o vzetí do přísahy pro ochranu myslivosti.

Unterschrift des Mitglieds.
Postis majitele

*) Nichtzutreffendes streichen!
Nehodící se škrtněte!

Herr Josef Hrazdíra geb. am 25.12.1875
Pan nar. dne

wohnhaft zu Wilhelmschlag Nr.17 Bezirk Boskowitz
bytem v okres

bestellt als beedetes Jagdschutzpersonal für den Bezirk
ustanovený jako přísežný myslivecký ochranný orgán pro okresek

1. Wilhelmschlag
2. _____
3. _____
4. _____

wurde am 8. November 1943 im Sinne des § 39, Abs. 4,
byl dne vzat do přísahy pro ochranu

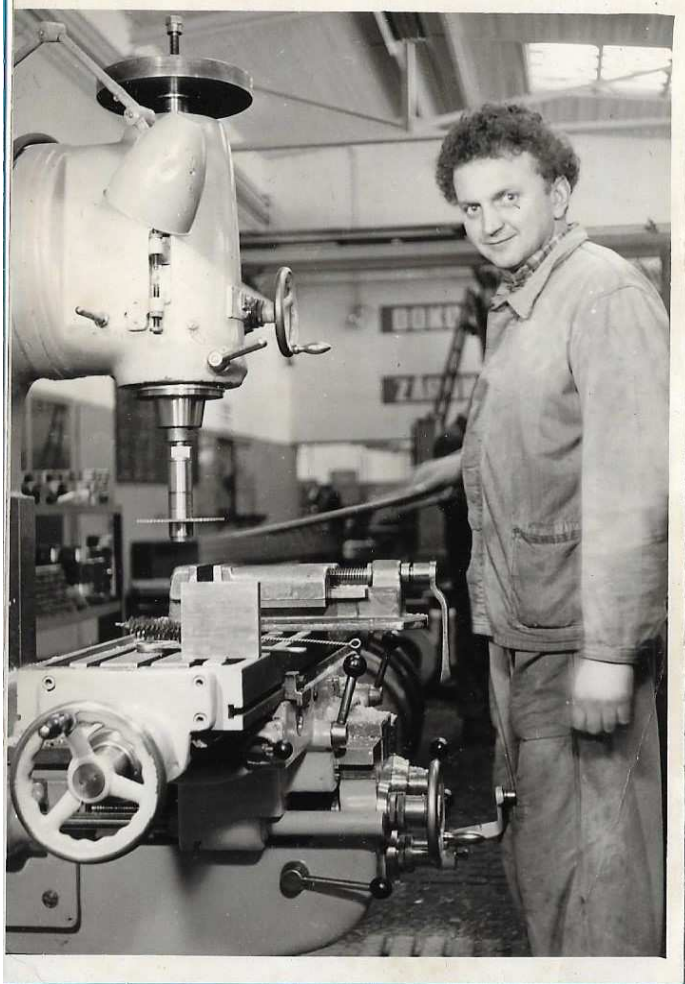
der Reg.-Vdg. Slg. Nr. 127/1941 für den Jagdschutz beedete
myslivosti podle § 39, odst. 4 vl. nař. č. 127/1941 Sb.

Das Jagdschutzabzeichen der DJ — T. J. U.* trägt die Nr. _____
Odznak ochranné myslivecké služby DJ — (T. J. U.) má číslo _____

Emil Projeckel

O autorovi

*Bc. Radek Hrazdír (*1992 v Boskovicích) vystudoval obor Všeobecná veřejná správa na právnické fakultě Masarykovy univerzity v Brně a současně studuje na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity Učitelství historie a zeměpisu pro základní školy taktéž v Brně. Zabývá se soudobými dějinami, a to především padesátými lety dvacátého století a jejich dopadem na společnost u nás. Příkladem může být bakalářská práce na Právnické fakultě MU s názvem *Právní základy národních výborů a jejich analýza na příkladech vybraných obcí v letech 1945-1967*, taktéž bakalářská práce na Pedagogické fakultě MU s názvem *Proměna selských rodů ve Vilémovicích ve 20. století na příkladu rodiny Hrazdírů*.*